

נשיא ומייסד
הרב שאול ישראלי זצ"ל

חֵמְדָּה יָמִימָה

HEMDAT YAMIM

פרשת שבוע נשא תשע"ח

נְשׂוּאִים וְנִפְקָדִים

הרב יוסף כרמל, ראש כולל 'ארץ חמדה'

מופק בסיוע של:
ההסתדרות הציונית העולמית
המחלקה לשירותים רוחניים בתפוצות

על הקשר בין נשיאה ופקידה עמדנו בדברינו לפרשת **נשא תשע"ז**. נמשיך ונברר השבוע עוד יותר את פשרם של מושגים אלה. אנו פוגשים את ה'נשיאה' וה'פקידה' יחד פעמים רבות בפרשיות הפותחות את חומש הפקודים-במדבר וז"ל הכתוב. **"שאו את ראש כל עדת בני ישראל... מִמֶּנּוּ עֲשִׂים שָׁנָה וּמַעֲלָה כֹּל יֵצֵא צָבָא בְּיִשְׂרָאֵל תִּפְקְדוּ אֹתָם לְצַבְאָתָם אֲתֶה וְאַהֲרֹן"** (במדבר א' ב) **"נְשֵׂא אֶת רֹאשׁ בְּנֵי גִרְשׁוֹן גַּם הֵם לְבֵית אֲבֹתָם לְמִשְׁפַּחָתָם: מִמֶּנּוּ שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וּמַעֲלָה עַד בֶּן חֲמִשִּׁים שָׁנָה תִּפְקְדוּ אוֹתָם..."** (במדבר ד' כב-כג). הסברנו כי שני הביטויים יכולים להתפרש לחיוב ויכולים, ח"ו, להתפרש לשלילה, כדוגמת מה שמופיע אצל שר המשקים ושר האופים:

"בְּעוֹד שְׁלֹשֶׁת יָמִים יִשָּׂא פְרָעָה אֶת רֹאשׁוֹ וְהִשְׁבִּיבָה עַל פְּנֵי (שר המשקים לחיוב)... בְּעוֹד שְׁלֹשֶׁת יָמִים יִשָּׂא פְרָעָה אֶת רֹאשׁוֹ מַעֲלִיף (שר האופים לשלילה)" (בראשית מ' יג, יט).

זו הסיבה שהרמב"ן כל כך התלבט בעניין, וז"ל: **"והלשון שכתב רש"י, כמו שאומרים לקוסטינר ארים רישיה דפלן, לא נתברר לי למה דרשו אותו לגנאי, ... אבל בהגדה של ויקרא רבה דורש לשבח. אין שאו אלא לשון גדולה, כמו דכתיב (בראשית מ' יג) ישא פרעה את ראשו והשיבך על כנך, אמר הקדוש ברוך הוא לישראל, נתתי לכם תלוי ראש ודמיתי אתכם לי, כשם שיש לי תלוי ראש (יתרון ועליונות) על כל באי עולם שנאמר (דה"א א' כ"ט) "לך ד' הממלכה והמתנשא לכל לראש", אף לכם עשיתי תלוי ראש, שנאמר "שאו את ראש כל עדת בני ישראל", לקיים מה שנאמר (תהלים קמ"ח יד) וירם קרן לעמו, וכן הוא אומר (דברים כ"ח א) ונתנך ה' אלהיך עליון על כל גויי הארץ..."** (רמב"ן במדבר א' ב, עיינו גם ברא"מ על שמות ל' יב).

כדי להסביר זאת נפנה את קוראינו היקרים לביטוי מעניין, המופיע בתפילה הנאמרת (בקהילות רבות) לפני קריאת התורה: **"אב הרחמים... ויגער ביצר הרע מן הנשואים..."**. כמובן שהביטוי נשואים לא בא למעט את הרווקים, אלא שהוא כינוי לעם ישראל. מקורו של הביטוי נבואת ישעיהו: **"בֵּית יִשְׂרָאֵל הַעֲמֹסִים מִנֵּי בָטָן הַנְּשָׂאִים מִנֵּי רַחֵם"** (פרק מ"ו ג). ניתן להסביר את הביטוי הנשואים בכמה דרכים. נציע שלש מהן.

א. על פי המדרש הבא: **"ד"א פקוד כל בכור זכר ... והיה לו סחורה אחרת של מרגליות נאות והיה נוטלה במנין ומוציאה ומכניסה במנין לפי שהיו מרגליות והיו חביבות עליו ... אבל אתם בני אדם "העמוסים מני בטן הנשואים מני רחם", לכך אני מונה אתכם בכל שעה לכך נאמר "פקוד כל בכור זכר לבני ישראל" (מדרש תנחומא (ורשא) פרשת במדבר (כ) [ג, מ]).** לפי זה נשואים פרושו העם שהקב"ה מונה אותו תדיר, מרוב חיבתו.

ב. על פי דברי רש"י: **"מאז נולדתם בבית לבן הארמי עמסתי אתכם על זרועותי כי מאז עמדו עליכם עכו"ם בכל דור ודור ... אבל אתם עמוסים ונשואים בזרועותי"**.

כלומר, העם שתמיד נמצא בחיקו של הקב"ה והוא כביכול נשא אותם תמיד.
ג. ד' שהוא נשוא עוון, כלומר שהקב"ה סולח ומוחל לעוונותיהם.

על פי כל הפירושים הנ"ל, ניתן לומר, כי על פי הנביא ישעיהו ניתן להכריע כדעה במדרש המפרשת את הנשיאה על דרך החיוב ולא על דרך השלילה.

פרשת נשא, הממשיכה את הנשיאה של פרשת במדבר, גם היא פרשת סגוריה על עם ישראל.

הבה נפיק את הלקח! נשתדל תמיד לסגור על עם ישראל, בוודאי בימים שמנסים להוציא את דיבתנו רעה, כאשר הצבא המוסרי ביותר בעולם-צה"ל, משתדל להגן על עמנו ועל ערי אלקינו וגם על כל אזרחי מדינת ישראל. שהרי אף אחד (כולל המלעיזים) לא היה רוצה להחליף את אזרחותו הישראלית, באזרחות של כל ארץ אחרת במזרח התיכון.

לע"נ ר' אליהו כרמל ז"ל נלבי"ע ח' באייר תשע"ו	לע"נ הרב ישראל רוזן ז"ל נלבי"ע י"ג בחשוון תשע"ח	לע"נ ר' מאיר ז"ל בן יחזקאל שרגא ברכפלד	לע"נ מרת שרה ונגרובסקי ע"ה בת ר' משה זאב נלבי"ע י' בתמוז תשע"ד	לע"נ הרב אשר וסרטיל ז"ל נלבי"ע ט' בכסלו תשס"ט
לע"נ הרב שלמה מרזל ז"ל חבר הנהלת 'ארץ חמדה' נלבי"ע י' באייר תשע"א	לע"נ הרב ראובן אברמן ז"ל חבר הנהלת 'ארץ חמדה' נלבי"ע ט' בתשרי תשע"ו	לע"נ דוד צבי טרשנסקי ז"ל בנם של יצחק ונעמי הי"ו נלבי"ע כ"ח באייר	לע"נ אסתר שמש ע"ה נלבי"ע כ' באב תשע"ז	לע"נ מר שמואל שמש ז"ל חבר הנהלת 'ארץ חמדה' נלבי"ע י"ז בסיוון תשע"ד

לע"נ הנופלים במערכה על הגנת המולדת הי"ד

חמדת האנציקלופדיה התלמודית

הפרשה באנציקלופדיה התלמודית

טעם כעיקר

על פי הערך: טעם כעיקר, שבאנציקלופדיה התלמודית כרך כ

מִיֵּין וְשֶׁכֶר יֵזֵר חֶמֶץ יֵזֵר חֶמֶץ שֶׁכֶר לֹא יִשְׁתֶּה וְכָל מִשְׁרַת עֲנָבִים לֹא יִשְׁתֶּה וְעֲנָבִים לְחַיִּים וְיִבְשִׁים לֹא יֵאָכֵל. (ו ג)

האם הכלל "טעם כעיקר" נאמר רק באיסורי אכילה, או אף בקיום מצוות?

טעם כעיקר. דבר האסור באכילה - או שיש בו חיוב או קיום מצוה - שנתן טעם באוכל או במשקה שנתערב בהם, אין בו דין בטול ברוב, שטעמו של הדבר הרי הוא כעיקרו וממשו.

הפרקים: א. הכלל ומקורו; ב. האיסור וגדרו; ג. בחיוב מלקות; ד. בחיוב מצוות וקיומן; ה. בשאר דינים

כרך כ טורים תקנא-תקסח

הכלל ומקורו. טעם כעיקר נאמר בדרך כלל באיסורי אכילה שנתערבו בהיתר על ידי בישול או על ידי תערובת לח בלח וכדומה, ונתנו בו טעם. שכן שנינו בכמה איסורים, שאם נתערב האיסור בהיתר, אוסר את ההיתר "בנותן טעם" (ע"י רש"י חולין צז א ד"ה אמור רבנן בטעם וע"י שביעית פ"ז מ"ז ותרומות פ"י מ"א, ועוד), אף על פי שההיתר הוא הרוב (רש"י זבחים עח א ד"ה ושמע מינה). והיינו כשנתערב מין בשאינו מינו (ע"י זבחים עח ב וחולין צז ב; רמב"ם מאכלות אסורות פט"ו ה"א; טור ושולחן ערוך יורה דעה צח א), שהטעם ניכר בו (רש"י זבחים שם ד"ה אלא), ואדם יכול להבחין בטעמו (רש"י חולין שם ד"ה מין). והוא משום שטעמו של איסור הרי הוא כמו עיקרו וממשו (רש"י פסחים מד ב ד"ה ליתן וחולין צח ב ד"ה לטעם) - היינו כמו עיקרו של האיסור (החינוך מצוה ששח), שנעשה ההיתר כולו איסור (רש"י פסחים שם ד"ה חייב וד"ה מפת), ורואים את הטעם כאילו ממשו (של האיסור) מעורב ונמחה בו (תורת הבית להרשב"א בית ד שער א). ואפילו אם מכיר את האיסור שנתבשל עם ההיתר וזורקו, אוסר את תערובתו בפליטתו של הטעם (שם על פי חולין צו ב; טושי"ע שם ד), אם אין בהיתר ששים כנגד כל חתיכת האיסור (שם ושם).

טעם כעיקר באיסור שנתערב בהיתר, למדוהו בברייתא (פסחים מד ב וז"ל לו א) ובספרי (נשא פ"קא כג) מהכתוב כאן בנזיר: וְכָל מִשְׁרַת עֲנָבִים לֹא יִשְׁתֶּה. וכן דרשו: וכי מה הניח הכתוב שלא אמרו, והרי כבר נאמר: מִיֵּין וְשֶׁכֶר יֵזֵר? אלא ליתן טעם כעיקר, שאם שרה ענבים במים ויש במים טעם יין, חיוב, ואף על פי שאין בהם עיקר כלל אלא טעם בלבד (רש"י פסחים שם ד"ה טעם). מכאן אתה לומד לכל התורה כולה שטעם כעיקר (ע"י ספרי וברייתא שם פרטי הלימוד).

לדעת רבי עקיבא למדו טעם כעיקר מאיסור געולי נכרים, שנאמר במעשה מדין: כָּל דְּבַר אֲשֶׁר יָבֵא בְּאֵשׁ תַּעֲבִירוּ בְּאֵשׁ וְגו' וְכָל אֲשֶׁר לֹא יָבֵא בְּאֵשׁ תַּעֲבִירוּ בְּמַיִם (במדבר לא כג) - היינו קדירה שבישל בה גוי דבר אסור כשחוזר ישראל ומבשל בה, אם לא הוכשר קודם לכן על ידי הגעלה, פולטת בליעתה לתוך של ישראל (רש"י פסחים שם ד"ה גיעולי), ואסרה תורה אף על פי שאין כאן אלא טעם בלבד (ע"י פסחים שם וז"ל שם).

האיסור וגדרו. טעם כעיקר שנלמד מ"משַׁרְת" או מגיעולי גויים, נחלקו בו ראשונים: רבנו תם (בתוס' עבודה זרה סז א ובספר הישר חלק החידושים ס"י תרצד), רבנו אליהו ורבנו יוסף (בתוס' שם), התרומה (סי' מט), האשכול (ח"ג עמ' 83), הראב"ד (באיסור משהו פ"ב), הרשב"א (ע"י שם וחולין שם ובתורת הבית הארוך בית ד שער א) ועוד, סוברים שאסור מן התורה, והלימודים דרשות גמורות הן (תוס' פסחים מה א ד"ה בשמעתין וע"י שם; התרומה שם). ודעת הרמב"ן, הר"ן, הריטב"א (חולין שם) והרא"ה (בבדק הבית על תורת הבית שם) שטעם כעיקר מדרבנן הוא. וכן פירשו התוס' (שם) והתרומה (שם) בדעת רש"י, והכסף משנה (מאכלות אסורות פט"ו ה"ב) בדעת הרמב"ם. שלדעתם תנאים ואמוראים נחלקו בדבר אם טעם כעיקר מן התורה הוא, וההלכה כסוברים שאינו מן התורה, שהלימוד מ"משַׁרְת" אינו אלא אסמכתא, ועוד טעמים.

להלכה כתבו ראשונים - וכן דעת רוב הפוסקים - שיש לסמוך על דעת הסוברים שטעם כעיקר מן התורה הוא, לפי שרבים הם, ואמרו להחמיר בשל תורה, ושמטעם זה הולכים בספיקו להחמיר ככל ספק דאורייתא (תורת הבית שם, הובא בבית יוסף יו"ד סי' צח, וע"י יבין דעת סי' צח פ"י הארוך ס"ק א שכן דעת רוב הפוסקים). לפיכך, חתיכה של נבילה וכיוצא בה שנפלה לתוך קדירה של ירקות, או חֶלֶב שנשפך לקדירה של בשר, וקודם שהספיקו לשער אם יש בהם ששים כדי לבטל הטעם נשפך מקצתו, אסור מספק (תורת הבית שם; טושי"ע שם ב).

במצוות. טעם כעיקר מצינו אף בחיוב או בקיום מצוה, כגון הפרשת חלה או אכילת מצה - שלא נאמרו אלא בחמשת מיני דגן הבאים לידי חימוץ (ע"י פסחים לה) - וכן שנינו: העושה עיסה מן החטים ומן האורז, אם יש בה טעם דגן חייבת בחלה ויוצא בה ידי חובתו בפסח (חלה פ"ג מ"ז; זבחים עח א; רמב"ם חמץ ומצה פ"ו ה"ה ובכורים פ"ו ה"ה); טושי"ע א"י תנ"ג ב ויו"ד שכד ט). ופירש רבא, שהדברים אמורים אף אם היה רובה אורז, משום שטעם כעיקר מן התורה (זבחים שם ותוס' ד"ה אלא); שכיון שיש בה טעם חטים, הרי היא כשל חטים (תוס' ר"י ע"י מהדורא ג סז א). לפיכך, אם אכל כזית ממנה יצא ידי מצוה, כאילו היתה כולה של חטים (הלכות חלה לרמב"ן סוף בכורות דף לא והובא בה"ל חלה להרא"ש בסוף מנחות).

<p>לע"נ מרים ריגלר ע"ה רעייתו של ד"ר מיכאל ריגלר הי"ו נלב"ע אייר תשע"ח</p>	<p>לע"נ רבי יעקב ז"ל בן אברהם ועיישה וחנה בת יעיש ושמחה סבג</p>	<p>לע"נ חיים משה בן קוקה יהודית כהן ז"ל נלב"ע ז' בתשרי תשע"ה</p>	<p>לע"נ סוזי בת עליזה כהן ז"ל נלב"ע כ"ד בחשוון תשע"ח</p>
---	--	--	---

לע"נ הנופלים במערכה על הגנת המולדת הי"ד

ארץ אגדה

הרב מרדכי הוכמן

המנגנים של דוד

מי היו מנגנים במקדש

בתוספתא (וילנא, ערכין א, ו) מובאת מחלוקת מי היו המנגנים בבית המקדש. וזו לשון התוספתא (בתיקונים קלים לפי המשנה ערכין ב, ד, ולפי שינויי נוסחאות):

"אלו הן מכין (מנגנים) לפני מזבחת. עבדי כהונה היו דברי ר' מאיר; ר' יהודה אומר עבדי לוי. ר' יוסי אומר משפחות – (שהיו) משיאין לכהונה. רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר מכירן הייתי ולויים היו."

מפשוטם של דברים נראה שהמחלוקת קשורה לשאלה מי הוא המנגן שנגינתו תסייע לשומעיו להשגת רוח הקודש. בירושלמי (שקלים פי"ג ה"ג) נאמר שטהרה מביאה לידי קדושה, ונראה שרבי מאיר ורבי יהודה ורבי חנינא בן אנטיגנוס נחלקו בשאלה איזו הקפדה על אכילה בטהרה מתאימה להשגת קדושה.

הקפדה על אכילה בטהרה

הכהנים ועבדיהם חייבים לאכול את התרומה בטהרה, והם נעשים במיתה בידי שמים אם אכלו אותה בטומאה. רבי מאיר סבור שהמנגנים שבמקדש היו עבדי כהנים, והכוונה לגויים שנמכרו לעבדות לכהנים. ולשיטת רבי מאיר, עבד שחייב לאכול בטהרה הוא קרוב להשגת רוח הקודש יותר מאשר ישראל מיוחס שיתכן שאינו מקפיד לאכול בטהרה. ובחירת עבדי כהנים בתור מנגנים תעביר את המסר הנכון לצבור, שמי שמקפיד לאכול בטהרה חמורה שנקראת 'טהרת תרומה' (ראו טהרות פ"ב מ"ב) – הוא הראוי ביותר לנגן ניגונים המביאים לידי רוח הקודש.

התורה לא חייבה את הלויים לאכול את המעשר שהם מקבלים מבני ישראל בטהרה. אך הלויים שזמנם מצוי בידם הם תלמידי חכמים והם מלמדים תורה את בני שאר השבטים, ובתור תלמידי חכמים הם מקפידים מרצונם שהם ועבדיהם יאכלו מאכלי חולין בטהרה. הקפדה זו חמורה פחות מההקפדה שמקפידים הכהנים, שהרי הלויים עושים זאת מתוך רצון עצמי, ולא מתוך פחד מעונש מיתה בידי שמים. אך רבי יהודה סבור שהקפדה מתוך רצון עצמי מתאימה להשגת רוח הקודש יותר מאשר הקפדה מתוך פחד. ולשיטתו, עבד שאוכל חולין בטהרה הוא קרוב להשגת רוח הקודש יותר מאשר ישראל מיוחס שאינו מקפיד לאכול בטהרה, ובחירת עבדי לויים בתור מנגנים תעביר את המסר הנכון לצבור, שמי שמקפיד לאכול חולין בטהרה – הוא הראוי לנגן ניגונים המביאים לידי רוח הקודש.

רבי חנינא בן אנטיגנוס סבור גם הוא, שהקפדה על אכילת חולין בטהרה שנעשית מתוך רצון עצמי מסייעת להשגת רוח הקודש. אך לדעתו ההקפדה של עבדי הלויים על אכילת חולין בטהרה אינה מספיק טובה, מפני שהמסורת הזו אינה מושרשת אצלם מאבותיהם. מי שהוא תלמיד חכם ואביו תלמיד חכם הוא זה שמקפיד כראוי לאכול חולין בטהרה, שהרי מסורת בידו מאביו כיצד יש לדקדק ולאכול חולין בטהרה. לפיכך, המנגנים במקדש היו לויים, שהרי הם תלמידי חכמים בני תלמידי חכמים שמקפידים לאכול בטהרה; והקפדה נכונה זו תסייע בידם להשגת רוח הקודש.

היסוד המשותף לרבי מאיר ולרבי יהודה ולרבי חנינא בן אנטיגנוס הוא שאכילה בטהרה מביאה לידי רוח הקודש, אלא שזה פוסל 'השגחתו' של זה, וזה פוסל 'השגחתו' של זה.

שיטת רבי יוסי

הכהנים נושאים נשים רק ממשפחות מיוחסות, וכאשר רבי יוסי אומר שמשפחות 'בית הפגרים' ו'בית צפרנאי' היו 'משיאין לכהונה' כוונתו שמדובר במשפחות מיוחסות בישראל. נראה שלרבי יוסי מי שהוא מיוחס לאבותינו הקדושים – הוא בעל המעלה הנדרשת; וכן מצאנו במסכת קידושין (דף ע, ב): "כשהקב"ה משרה שכונתו, אין משרה אלא על משפחות מיוחסות שבישראל". נראה שלשיטתו, מי שהוא ישראלי מיוחס ראוי לנגן במקדש – ואפילו שיתכן והוא אינו מקפיד לאכול חולין בטהרה. ואמנם וודאי שכל הבא אל המקדש צריך להיות טהור, ובתקופה שהוא בא לנגן במקדש הוא טהור, אלא שיתכן שבשאר התקופות הוא אינו אוכל חולין בטהרה. אולם הפירוט שרבי יוסי מביא צריך ברור. מדוע הקפידו לבחור נגנים דווקא ממשפחות 'בית הפגרים' ו'בית צפרנאי'? מדוע חשוב לציין שהם היו מהעיר אַמְאוּס (=אֶמְאוּס)? ומדוע לא לקחו נגנים ממשפחות מיוחסות אחרות שבאותה העיר? או ממקומות אחרים? ובכלל יש להקשות על התנאים כולם, מדוע מתעלמים הם מהמסופר בתנ"ך על הדברים שקבע דוד המלך בעניינים אלו, וכדלקמן.

מה קבע דוד המלך בענין המנגנים

דוד המלך קבע את הנהלים והסדרים בבית המקדש עוד לפני שהוא נבנה. הוא קבע את עשרים וארבע משמרות הכהונה, של הכהנים שהיו באים ומתחלפים מידי שבוע בבית המקדש, כמסופר בדברי הימים (א כד, ז-יח): "וַיֵּצֵא הַגֹּרֶל הָרִאשׁוֹן לַיהוֹרִיב לַיְדַעְיָה הַשֵּׁנִי... לְבִלְגָה הַשְּׁלִישִׁי עֶשֶׂר... לְמַעֲזָבֵהוּ אַרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים". וקביעות אלו נשמרו כפי האפשר גם בימי בית שני (ראו תענית דף כז, ב; תענית כט, א; בבא קמא קי, א; סוכה נו, ב). וכמו כן דוד קבע גם את עשרים וארבע משמרות המנגנים (דברי הימים א כה, א-לא):

"וַיַּבְדֵּל דָּוִד וְשָׂרֵי הַצָּבָא לְעִבְדָּה לְבְנֵי אֶסָף וְהִימָן וְיְדוּתוֹן הַנְּבָאִים בְּכַנְרוֹת בְּנַבְלִים וּבַמְצִלְתִּים וְהִי מִסְפָּרָם אֲנָשֵׁי מְלֶאכָה לְעִבְדָתָם: ... וְהִי מִסְפָּרָם עִם אַחֵיהֶם מִלְמְדֵי שִׁיר לְד', כָּל הַמְבִיֵּן מְאֵתִים שְׁמוֹנִים וּשְׁמוֹנֵה: וַיִּפְּלוּ גֹרְלוֹת מִשְׁמֶרֶת לְעֵמֶת בְּקֶטֶן בְּגָדוֹל מִבֵּין עִם תְּלָמִיד: פ וַיֵּצֵא הַגֹּרֶל הָרִאשׁוֹן לְאֶסָף לְיוֹסֵף, גְּדֻלְיָהוּ הַשֵּׁנִי, הוּא וְאַחֵיו וּבְנֵיו שְׁנַיִם עֶשְׂרֵ: הַשְּׁלִישִׁי זְבוּר בְּנֵיו וְאַחֵיו שְׁנַיִם עֶשְׂרֵ: ... לְאַרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים לְרֹמְמֵתֵי עֶזֶר בְּנֵיו וְאַחֵיו שְׁנַיִם עֶשְׂרֵ:"

מהכתוב שם משמע, ש"שָׂרֵי הַצָּבָא" היו מעורבים בהקצאת מנגנים שינגנו יחד עם בני אסף הימן וידותון שהיו לויים, ושנאמר עליהם "הַנְּבָאִים בְּכַנְרוֹת בְּנַבְלִים וּבַמְצִלְתִּים", והיינו שנגינתם בכלים מסייעת להם ולאחרים להשגת נבואה ורוח הקודש.

נראה ש"שְׂרֵי הצבא" כוונתו כפשוטו ל"שְׂרֵי הצבא" ממש, ואין הכוונה לשְׂרֵי הלוויים האחראים על 'צבא העבודה' של הלוויים (וכפי שפירש המלבי"ם), ומשום ששְׂרֵי אלו נקראו לפני כן במפורש בשם "שְׂרֵי הלוויים" (דברי הימים א טו, טז). ונראה שדויד כיבד את שרי הצבא לבחור מתוך אנשי הצבא מנגנים ישראלים שינגנו יחד עם המנגנים הלוויים. והמנגנים הישראלים נקראים כאן "אַחִיהֶם מְלַמְּדֵי שִׁיר לְדֹ" של המנגנים הלוויים.

מנין בני אסף הימנו וידותון היה בסך הכל עשרים וארבעה, כאשר כל אחד מבני משפחות לויים אלו היה ראש משמרת של מנגנים. ובכל משמרת היו שנים עשר מנגנים, ובסך הכל היו מאתיים שמונים ושמונה: "וַיְהִי מִסְפָּרָם עִם אַחֲיָהֶם מְלַמְּדֵי שִׁיר לְדֹ" פַּל הַמְּבִינִן מֵאֲתֵיבָם שְׁמוֹנִים וּשְׁמוֹנֶה". בכתוב זה משמע שכל אחד מהמנגנים היה 'מבין', מילה זו משמעותה בתנ"ך: 'בקיאתורה ומלמדה', וכפי שמצאנו בנחמיה (ח, ט): "וְהָלְוִיִּם הַמְּבִינִים אֶת הָעָם", וכפי שמצאנו בדברי הימים (ב לה, ג): "וַיֵּאמֶר לְלוֹוִים הַמְּבִינִים לְכָל יִשְׂרָאֵל". ונמצא שמשופר בכתוב זה שכל אחד מן המנגנים, גם מנגן ישראלי, היה מנגן שהגיע גם למעלת 'מבין' (= 'בקיאתורה ומלמדה'), גם הלוויים וגם 'אַחֲיָהֶם' הישראלים.

ואמנם מיד בסמוך הסמוך נאמר: וַיְפִילוּ גִוְרָלוֹת מִשְׁמֶרֶת לְעִמֵּת פֶּקֶטָן פְּגֹדֹל מִבֵּינֵן עִם תְּלָמִיד. וכאן מוזכרים במשמרות המנגנים גם כאלו שהיו בגדר 'תלמיד', ולכאורה הדבר קשה, שהרי לפני כן נאמר שכל מאתיים שמונים ושמונה המנגנים היו בגדר 'מבין'. נראה שאין כאן חזרה מהאמור לפני כן, אלא שכאן מוזכרים המנגנים לפי האופן שבו הם נתפשו בצבור, ובקרב הצבור ה'לוי' היה נחשב ל'מבין' כלומר ל'בקיאתורה ומלמדה', ואלו הישראלים שהיה לוחם בצבא היה נחשב ל'תלמיד', והיינו למי שמקבל מה'לוי', ואפילו אם באופן אישי אותו ישראל הגיע למדרגת 'בקיאתורה ומלמדה' (ונקרא בכתוב הקודם בגדר 'מבין'). וכתוב זה מספר, שנקבע שבכל משמרת יהיה שלוש מנגנים שמהם היו 'לוי' ('מבין') ומהם היו 'ישראל' ('תלמיד'). וזו כוונת הסגנון החוזר שם באופן דומה בכל אחת מעשרים וארבעה המשמרות: "בְּנֵינוּ וְאֲחֵינוּ שְׁנַיִם עֶשְׂרִי", כלומר, ראש המשמרת ובניו שהיו לויים ביחד אם המנגנים הישראלים שהצטרפו אליהם ונקראים 'אַחֲיוּ', בסך הכל היה מספרם שנים עשר.

הבנה זו של הכתוב בענין קביעת משמרות המנגנים על ידי ראשי הצבא ודויד מהווה אחד המקורות לפסיקת הרמב"ם, שהרכב המנגנים במקדש חייב להיות שילוב של לויים וישראלים, ואי אפשר שיהיו בו מנגנים מסוג אחד בלבד, כמבואר בדבריו (הלכות כלי המקדש ג, ג): "ואחרים היו עומדים שם מנגנין בכלי שיר, מהן לויים ומהן ישראלים מיוחסין המשיאין לכהונה".

לכאורה, ניתן היה לומר שהרמב"ם הסתמך על המסופר בספר דברי הימים, ולכן דחה את שיטות התנאים שהוזכרו בתוספתא ובמשנה. אלא שהרמב"ם לא היה עושה כך אם לא היה מוצא לכך סימוכין בדברי חז"ל. וכמו כן קשה משום שבפרושו למשנה (ערכין ב, ד), פסק הרמב"ם שהלכה כרבי יוסי. ויש לברר האם הרמב"ם חזר מפסיקתו כרבי יוסי או שיש להבין באופן אחר את שיטת רבי יוסי.

הקושי שבתוספתא

העיון בתוספתא מעלה קושי ראשון. דברי רבי חנינא בן אנטיגנוס - "מכירן הייתי! ולויים היו!" - מביעים ביקורת כלפי שאר התנאים; ואפשר שיש גם צליל של ביזוי למי שאומרים את דבריהם, בלא לברר את מה שידוע לתנא שמעיד על עצמו שהוא חי בזמן המקדש והכיר את המנגנים. אכן תמוה! כיצד מעיזים ר' מאיר ור' יהודה ורבי יוסי לחלוק על רבי חנינא בן אנטיגנוס - שמעיד שהכיר את המנגנים באופן אישי ושהם היו לויים?! נראה, שהרמב"ם פירש את דברי רבי יוסי ואת דברי הביקורת של רבי חנינא בן אנטיגנוס - שלא כפשוטם! סיוע להבנה הזו יש במעשה על הנהגה המיוחדת לרבי חנינא בן אנטיגנוס, וכדלקמן.

"כהנים" - שאינם כהנים

במסכת בכורות (דף ל, ב) מסופר שבנו של רבי חנינא בן אנטיגנוס עשה דבר שהתפרש כביזוי של תלמידי רבי יהודה ורבי יוסי, והשתמע ממעשהו שהוא אינו סומך על ה'השגחה' שלהם בענייני אכילה בטהרה. כאשר רבי יהודה שמע זאת הוא אמר שזו הנהגה משפחתית: 'אביו של זה ביזה תלמידי חכמים - אף הוא מבזה תלמידי חכמים!'. אולם רבי יוסי נחלץ להגנתם; ואמר שהם כהנים; ו"מיום שחרב בית המקדש" הם נוהגים "סלסול בעצמם"! ולכן התירו לעצמם לנהוג באופן המבזה שנהגו בו.

רש"י התקשה לקבל שרבי חנינא ביזה תלמידי חכמים; והסביר שחלק זה שבמעשה אינו כפשוטו. גם בספר דורות הראשונים (חלק ג, עמוד צד) מובאות קושיות רבות נוספות על מה שארע שם. הרמב"ם סבור שהקשיים מגלים שהמעשה כולו אינו כפשוטו, ואולי היתה לו גם מסורת על כך. הרמב"ם מזכיר את ר' חנינא בן אנטיגנוס בהקדמתו לפירוש המשנה, אך כאשר הוא מספר שם על ייחוס התנאים הוא אינו מונה אותו בין הכהנים¹. לשיטת הרמב"ם, כאשר רבי יוסי אמר - שרבי חנינא בן אנטיגנוס ובנו הם כהנים - הוא התכוון ל'כהנים' במשמעות סמלית.

המעשה הסמלי נועד לרמוז שדברי רבי חנינא בן אנטיגנוס ש'מעיד' שהוא 'חי בזמן המקדש' ושהוא 'הכיר' את המנגנים - "ולויים היו!" - לא נאמרו בגדר עדות! דבריו נאמרו כדי שיהיה בהם 'צליל של ביזוי' למי שאינם חושבים כמוהו. רבי חנינא בן אנטיגנוס ובנו מסמלים הנהגה של זן מיוחד של 'כהנים' ש'מתירים לעצמם לבזות את מי שאינו חושב כמוהם. הכרת יסוד זה של 'כהנים' שמבזים את מי שאינו חושב כמוהם נועדה להסביר את שיטת רבי יוסי שטעמיה נשאר בתעלומה מאיתנו. הסמלים שמצויים בדברי חז"ל - לקוחים מן התנ"ך. פעמים רבות שהמעשה חוזר בשפת חז"ל על מעשה או נבואה שמופיעים בתנ"ך. ומתוך העמקה בדברי חז"ל נוכל לדלות את הפרשנות הנוספת שלהם לתנ"ך. היכן מצאנו בתנ"ך אנשים שמחשיבים את עצמם ל'כהנים' - ולכן הם מתירים לעצמם לבזות אחרים?

הקרבת הקרבנות של אברהם אבינו

הכהן הראשון בעולם היה שם בן נוח שהיה "פֶּהָן לֹא-לְעֵלְיוֹן". הוא נקרא "מְלֶכְי-צֶדֶק" - ותפקידו היה לבצע משפט צדק בעולם. אך רוב צאצאיו לא רצו להמשיך בדרכו הרוחנית. הם עסקו בפעולות של יָפֵת והתפזרו על פני התבל. מי שעשה משפט צדק בעולם היה אברהם, שהיה לו כוח צבאי משלו (ואף כוח כלכלי עצמאי, ולפי דברי חז"ל גם מטבע משלו). מְלֶכְי-צֶדֶק שמח כאשר אברהם הציל את העשוקים, ומן הסתם הוא התפלל לקב"ה שייטיע לאברהם במלחמתו. אך הוא ראה שלולי יוזמת אברהם - התפקיד שלו היה נותר תפקיד סמלי. מְלֶכְי-צֶדֶק נפל בדעתו ונכשל בדבריו; והקדים לברך את אברהם לפני הקב"ה. עקב כך, הקב"ה הודיע שזרע אברהם יחליף את מְלֶכְי-צֶדֶק - ויירש את ארץ ישראל (נדרים דף לב, ב).

אברהם שמע זאת, ושאל את הקב"ה - "במה אדע כי איך שנה". כמה ממדרשי חז"ל מפרשים זאת כחוסר אמונה. אך יש בפרוש זה קושי; שהרי סמוך לפני כן נאמר - "ויהאמן בד' ויחשבה לו צדקה". מדרשי חז"ל אחרים מרמזים שאברהם שאל את הקב"ה כיצד אפשר למנוע מזרעו - את המצוקות שהיו למלכי-צדק; והקב"ה השיב לבקשת אברהם, וציווה עליו לעשות מעשה שישיפע על העתיד. אברהם הצטווה להקריב בהמות וצפורים. הבהמות נחשבות לגשמיות ביחס לצפורים; שהרי הן אינן מסוגלות להתנתק מהארציות ולעוף באוויר. מדרשי חז"ל² מרמזים שהדבר מסמל תכנית של הקב"ה להקמת "ממלכת כהנים" מסוג חדש; שיהיו בה בני (כהנים) שמחברים מאוד לגשמיות (בהמות) וישמשו ככוח כלכלי ואף צבאי; ובנים (כהנים) שמחברים מאוד לרוחניות (צפורים).

כוונת המדרשים מבוארת יותר בתשובות ר' סעדיה גאון (רס"ג) על שאלות חיוי הבלכי. התשובה כתובה בתרוזים (כ"א, עמוד 31 במהדורת פאזנאנסקי, וורשה):

"טעמי המחזה והבתרים לא היבנת עניינם; על כן נבהלת בשמעך את חזונם. הרף ואגידה לך את פתרונם; כי תחייית המתים"

כתובה בחביונם. פגרים בותרו והורד ה'צפור' עליהם; וישיב אתם אבכם - וינידם ויחיו כולהם. ולכן הקדים תת כל בְּתָר לְקִרְאת רַעְהוּ מֵהֶם; בְּקֶרֶב אֵל עֲצָמוֹ - לְפַתַח בְּהֵם חֵייהֶם. חֵיל הָא-ל הגדול הזה בראותו; חויב לצוות כן את בניו

ואת ביתו. למען לא ידאגו מן העיניו בביאתו; ויבטחו כי אחריו יודיע ד' ישועתו."

אברהם ביתר את הבהמות, אך את הצפורים הוא לא ביתר; ולאחר מכן נאמר: "ויורד העיט על הפגרים וישיב אתם אבכם". רבנו סעדיה גאון מבאר, ש"העיט" הם הצפורים שמוזכרים לפני כן. אברהם נטל את "הצפור" כמו "עיט" (צפור טרף) שיש לו חיות עצמית והוא יורד על הפגרים. המשמעות הסמלית של הפעולה הזו מתבארת בנבואת זכריה (יב, ז):

"וְשִׁפְכֵתִי עַל בֵּית דָּוִד וְעַל יוֹשֵׁב יְרוּשָׁלַם רוּחַ חַן וְתַחֲנוּנִים וְהֵבִיטוּ אֵלַי אֶת אֲשֶׁר דָּקְרוּ וְסָפְדוּ עָלָיו..."

במסכת סוכה (דף נב, א) מבואר שהנדקר - הוא "משיח בן יוסף שנהרג"! הקבוצה שמשייכת עצמה ל"בית דוד" עוסקת ברוחניות ומשמשת בתפקיד של מלכי-צדק. הם בטוחים שרק הם 'כהנים'; ולכן הם מבזים את מי שאינו חושב כמוהם, והם מתייחסים לקבוצת 'משיח בן יוסף' כאל 'פגרים' (כמבואר בהערת השוליים). "בית דוד" "הביטו אלי" (אל הקב"ה) ודקרו לשם-שמים את 'הפגרים' - כדי לנסות ולהעיר אותו לתחייה; כלומר, שיהיו דומים להם ויעסקו ברוחניות. 'הדקירות' לא הועילו; ולכן הם מגדירים את 'קבוצת משיח בן יוסף' כ'הרוגים' - והם מספידים אותם.

הנביא זכריה מגלה, שמלחמת-הדקירות היא דו-כיוונית. מיד בסמוך (בפרק י"ג) הוא מתאר איש שחש שרוח נבואה מפעמת בו; והוא רוצה לעבור לקבוצה שעוסקת ברוחניות. אולם הוריו משוכנעים, שביממלכת הכהנים של אברהם כל בני האדם יתחברו לגשמיות. לפי הבנתם, רק בקבוצת ה'בהמות' יש 'חיים', ומי שאינו דומה להם נחשב ל'מת'. "וידקרהו אביהו ואמו ילדיו בהנבאו". הם 'דוקרים' את בנם כדאי לחנך אותו ולוודא שיהיו לו 'חיים' לפי ההגדרות שלהם; והנער נענה לפניותיהם - "וְאָמַר לֹא נָבִיא אֲנִי עֲבַד אֲדַמָּה אֲנִי כִּי אֲדָם הַקֶּנִּי מִנְעוֹרָי".

הצורך ב'דקירות'

ה'דקירות' ההדדיות מגלות, שביממלכת הכהנים של אברהם - התפקידים לא מוגדרים לדורי דורות. בן של אברהם יכול להיות שייך בחלק מחייו לקבוצת משיח בן יוסף ולעסוק בענייני המעשה; ובחלק אחר מחייו הוא יכול להיות שייך לקבוצת 'משיח בן דוד' - וילעוף באויר, כלומר לעסוק בענייני הרוח. אפשרות המעבר בין הקבוצות גורמת לכך, שחברי כל קבוצה תובעים מחברי הקבוצה האחרת להצטרף אליהם; ולשם כך הם 'דוקרים' אותם בניהם.

הדקירה מביעה את המחשבה שרק אני ממלא את תפקיד ה'כהן' בתכנית של אברהם - והחבר שאינו דומה לי הוא 'בזוי'. ברם, ה'דקירות' מופיעות רק בשלב הראשון והמכין, כאשר כל אחד מחברי הקבוצה מזדהה עם התפקיד שהוא בחר בו. אך ב'ברית בין הבתרים' היה שלב נוסף.

וישיב אתם אבכם

בתשובת ר' סעדיה גאון שהובאה לעיל מבואר השלב נוסף ('וישיב אתם אבכם' - וינידם ויחיו כולהם). לאחר שאברהם הוריד את 'הצפור' על 'הפגרים' ודקר אותם כמו 'עיט' - הוא עשה מעשה נוסף. אברהם הניד יחד את 'הפגרים' ואת 'הצפור'; והמעשה הזה סימל שהוא נושב רוח של תחייה בשתי הקבוצות. אברהם עורר את כולם ברוח של תשובה. כל קבוצה תתעורר לראות את מעלת חברתה; ותחזור בה מההבנה המוטעית שלה - שיש לה כביכול 'חיים' בפני עצמה. כולם יכירו בצורך בקיום שתי הקבוצות, קבוצה של 'בהמות (פגרים)' וקבוצה של 'צפורים' - ואז יהיו 'חיים' בשתי הקבוצות. אך מי האנשים בישראל שמייצגים ביותר את הקבוצות האלו? ומי פעל לקיום שלב התחייה?

הבורר הראשוני של משפחות 'בית הפגרים' ו'בית צפריא' (בית הציפורים)

ההבדלה הראשונית בין 'בית הציפורים' (הכוח התורני) לבין 'בית הפגרים' (הכוח הגשמי) - התבטאה בהבדלה שבין שבת לוי שעוסק ברוחניות לבין שאר השבטים שעוסקים בגשמיות. התורה מרמזת שתהליך ההבדלה שבין שבת לוי לבין שאר השבטים הסתיים ליד מקומות של מים.

בספר במדבר מסופר שאהרון מת בהר הקר. אולם בספר דברים נמצא תיאור סותר שמשובל בסיפור על מקומות מים ובבחירת שבת לוי (דברים ז):

"ובני ישראל נסעו מבארת בני יעקן מוסרה שם מת אהרן ויקבר שם ויכהן אלעזר בנו תחתיו: משם נסעו הגדגדה ומן הגדגדה יטבתה ארץ נחלי מים: בעת ההוא הבדיל ד' את שבט הלוי לשאת את ארון ברית ד' לעמד לפני ד' לשרתו ולברך בשמו עד היום הזה:"

רס"ג מסביר שם שסיפור המסע ומיתת אהרון קשורים לתוכחה על חטא העגל. משה מספר שהוא התפלל שאהרון לא ימות בעקבות חטא העגל, אך התפילה הועילה רק עד תחילת המסעות⁴. אלא שדברי רס"ג רק חיזקו את הקושיה. וכי אהרון מת פעמיים הן בתחילת המסעות והן לקראת סיומם?

התיאור הסותר מרמז שמדובר כאן ב'מיתת' ו'ביקבורה' סמליים. אהרון והלויים אהבו את המקומות השקטים שהם התבודדו בהם והתעלו במעלות הקדושה; ואילו בני ישראל אהבו מקומות של 'מים יפים'. במקומות אלו היה ניתן לשכשך במים, וכמו כן הם השיגו שם את האוכל שהם התאוו אליו. הדבר הביא לבירור התפקידים השונים. בני ישראל לקחו לעצמם את המקום הטוב (=התפקיד

הגשמי שהם רצו בו, והם הותירו לאהרון את המקום הרע (=התפקיד הרוחני) שהם לא רצו בו; כדי שאהרון יוכל 'להיקבר שם' במשך שנות חייו; ובנו יהיה 'כהן' בתפקיד הזה תחתיו. התייחסות כמו ל'הרוג' היתה גם כלפי בני לוי שהסכימו ליטול על עצמם את תפקידי הקודש אשר מעצם טבעם מצריכים פרישות והינזרות מסוימת.

אילו בני ישראל היו מתחרטים ומשתוקקים לעסוק בתפקידים הרוחניים - הקב"ה היה מבטל את הגזירה שדווקא שבת לוי יעסוק בכך. אולם כאשר בני ישראל הגיעו למקומות "מים יפים" - הם שמחו על הגזירה שהקב"ה גזר עליהם. "בַּעַת הַהוּא" - נחתם גזר דינם. "בַּעַת הַהוּא" היתה הבדלה בסיסית; ונקבע ש"הפגרים" הם שאר השבטים שעוסקים בגשמיות; וה"צפורים" הם שבת לוי.

אָמָאוס - מקום מים יפים

בתכנית של אברהם עדיין יש אפשרות מעבר בין הקבוצות, והיינו שחברי קבוצה אחת יעשו כמה מהפעולות המתאימות לקבוצה האחרת. ההבדלה ליד מקומות "מים יפים" - היתה הבדלה ראשונית ובסיסית בלבד; וזו פעולה שחוזרת ומתרחשת במשך כל הדורות. אָמָאוס משמשת אצל חז"ל כסמל מקביל ל"מים יפים" שבתורה. חז"ל מספרים (קהלת רבה פרשה ז) שחבריו של התנא רבי אלעזר בן ערך בחרו ללכת ליבנה שהיתה מקום תורה - ותלמודם התקיים בידם; ואילו רבי אלעזר בן ערך בחר ללכת לאמאוס - "מקום מים יפים" - והוא שכח שם את תלמודו.

כאשר רבי יוסי אמר שהמנגנים שבמקדש היו משפחות 'בית הפגרים' ו'בית צפריא'; הוא אמר לנו **במילים של התורה** - שהמנגנים היו גם ישראלים וגם לויים. לתוספת ביאור הוא השתמש ברמז נוסף. הוא הוסיף וסיפר לנו שהם מאמאוס. מקום שמשמש אצל חז"ל - כרמז ל"מים יפים" שבתורה - המים שגורמים להבדלה בין "תופשי תורה" לבין מי שאינם כאלו.⁵ רבי יוסי מרמז לנו מדוע בחר דויד המלך לשלב בין מנגנים מבני לוי למנגנים ישראלים מאנשי הצבא. דויד רצה שינגנו יחד כדי שיתייחסו בכבוד זה לזה. לאחר שהעמקנו בטעמו דברי רבי יוסי, ניתן להבין שגם שאר התנאים שמוזכרים כחולקים על רבי יוסי, אינם חולקים עליו באמת, שהרי שיטת רבי יוסי מבוארת בספר דברי הימים. דבריהם הובאו בתור סמל לכיתתיות הקיימת בעם ישראל כאשר כל תת-קבוצה בטוחה שרק מי שאוכל מה'השגחה' שלה הוא הראוי להשגת רוח הקודש. ודברי רבי חנינא בן אנטיגנוס שאמר "מכירן הייתי ולויים היו", ושמשמע מהם צליל של ביזוי כלפי מי שחולק עליו, נועדו לרמז על יחס הבוז שקיים בין הכיתות השונות. יחס שאותו רצה דויד לתקן. וכדי לרמז שזו ההבנה של המשנה והתוספתא, מסופר המעשה הסמלי על ההנהגה המשפחתית של רבי חנינא בן אנטיגנוס ובנו ש'ביזוי' את מי שאינו אוכל מה'השגחה' שלהם.

רבי יוסי מסביר את הקביעה של דויד המלך

הכתוב "בַּעַת הַהוּא הַבְּדִיל ד' אֶת שֶׁבֶט הַלְוִי לְשֵׂאת אֶת אֲרוֹן בְּרִית ד' לְעַמֹּד לְפָנֵי ד' לְשָׂרְתוֹ וּלְבָרֵךְ בְּשֵׁמוֹ עַד הַיּוֹם הַזֶּה" מגלה שגם עבודת השירה ("לְשָׂרְתוֹ") נמסרה אז בקביעות ללויים (ערכין יא, א). אמנם כמרומוז בפרשייה שם, הגדרת קבוצת 'הפגרים' וקבוצת 'הצפורים' נעשתה אז מתוך השקפה שלילית הרואה את חברי הקבוצה השניה בתור 'מתים'. ודויד ורצה לשנות את הגישה הזו. דויד רצה שהמנגנים שייצעו לשירת הלויים יגשימו את השלב השני בברית בין הבתרים, השלב שהכוחות השונים - "נותנים רשות זה לזה להקדיש ליוצרים... בְּנֵיעִמָּה". בניגון המשותף, הנגנים הישראלים (שמייצגים את 'בית הפגרים' שעוסקים בתחום הצבאי והכלכלי) והנגנים הלויים (שמייצגים את 'בית הצפורים' שעוסקים בתחום הרוחני) נותנים רשות וכבוד זה לזה, והם מנגנים מתוך תיאום ביניהם. ומטעם זה קרא דויד לשרי הצבא וביקש מהם לבחור מנגנים ישראלים מבין החיילים הישראלים, כדי שהניגון המשותף של החיילים הישראלים ושל הלויים יעורר כבוד הדדי ביניהם, ויביא אותם ל'יתחיה'.⁶ ולפי מה שהתבאר במאמר, אין סתירה בין פסיקת הרמב"ם שהמנגנים שבמקדש הם שלוב של לויים ושל ישראלים וכפי שקבע דויד המלך, לבין פסיקת הרמב"ם כרבי יוסי שמדובר בבני המשפחות המיוחסות 'בית הפגרים' ו'בית צפריא' ('בית הצפורים') מאמאוס, משום שדברי רבי יוסי אינם אלא רמז שנועד לבאר את טעמו של דויד המלך. יש דברים שאי אפשר להסביר במילים - אלא רק בניגון! הניגון המשותף שהיה במקדש, היה חודר לנימי הנפש, והיה 'מחיה' את ה'מתים'. הוא היה מביא להבנה - שגם מי שאינם דומים לי משמשים כ'כהנים' ביממלכת הכהנים של אברהם אבינו. הם אמנם אינם דומים לי - אך הם לא 'פגרים'!

¹ הרמב"ם קיבל את המסקנה ההלכתית של המעשה בענין הקפדת הכהנים על הטהרות, אך הוא פירש את המעשה עצמו - שלא פשוטו. לפיכך, בפירוש המשנה הוא לא מנה את ר' חנינא בן אנטיגנוס בין הכהנים.

² מדרשי חז"ל הובאו במאמר הקודם "העיסט שיחיה את הפגרים".

³ בספר 'מדרש אגדה' (מאמר צובה; עמוד 33) מובא: "יַיִרֵד הַעִיסֵט עַל הַפְּגָרִים" - זה דויד בן ישי שנקרא 'עיסט' שנאמר (ירמיהו יב, ט) 'הַעִיסֵט צְבוּעַ נְחֻלְתִּי לִי'. וַיֵּשֶׁב אֹתָם אֲבָרָם - הפריחן אברהם כדי שלא יהיה להם חלק לעולם הבא". המדרש מרמז שאם הצפורים מכריזים שאין ליבהמות' חלק לעולם הבא והן שקולות ל'פגרים' - לא יהיה חלק לעולם הבא גם לצפורים. רק כאשר כל קבוצה תכבד את חברתה - תזכינה שתייהן ליחיים!

⁴ "וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל נָסְעוּ. וכאשר נעתר לתפילתו על אהרון, נשאר בחיים עד שנשעו בני ישראל". (רס"ג, שם).

⁵ ולרבי יוסי יש תנאי נוסף, שהלויים המנגנים וכן הישראלים המנגנים - יהיו מיוחסים, וכאשר הוא אומר על בני ישי המשפחות' - שהם היו משיאים לכהונה, הוא מתכוון לבני שתי הקבוצות. וגם בלויים קיים מושג של לוי מיוחס, וראו ברמב"ם הלכות איסורי ביאה (כ,ח).

⁶ ואמנם לאחר שחרב המקדש וחדל ניגון זה להישמע, חזרה הכיתתיות, וכפי שאמר רבי יוסי שמעת שחרב המקדש נהגו הכהנים "סלסול בעצמם", והם סומכים רק על עצמם בהשגחה בענייני טהרות. וראו לעיל במאמר.

לע"נ אמו"ר ר' בנימין בונים ע"ה

הספר משטר ומדינה בישראל על פי התורה (4 כרכים) מאת הרב נפתלי בר אילן.

יצא לאור בעריכה חדשה בהוצאת מכון "ארץ חמדה"

הספר מתמודד עם אתגרי השעה הניצבים בפני המדינה היהודית העצמאית ע"י ניתוח וברור מקיפים במקורות. בין הנושאים הנדונים - משטר דמוקרטי ומלוכני, שלטון החוק, הפרדת רשויות, ביקורת שיפוטית, טוהר השלטון, מדיניות פסקלית ומוניטרית, שירותי רווחה, סל תרופות, איכות הסביבה, משפט בינלאומי, אמנת ג'נבה, כבוד האדם וחירותו, פיתוח האישיות, זכויות אזרח ועוד ועוד.

זכה בפרס הרב קוק ובפרס הרב ישראלי של מכון ארץ חמדה.

לרכישה

שו"ת במראה הבזק

(מתוך ח"ג)

Madrid, Spain

מדריד, ספרד
חשוון תשנ"ג

כפיית כיסוי-ראש לנשים בבית-הכנסת

שאלה

לפני כחצי שנה נפתח במדריד בית כנסת, בנוסף לבית-הכנסת הקיים במדריד. בבית כנסת זה אין רב. ישנם אנשים אשר שומרים הדת כהלכתה, ומנהלים את ענייני בית-הכנסת הכוללים: עליות לתורה, קריאת התורה, שליח ציבור, אזכרות וכל יתר הדברים שרב/שמש בבית כנסת עושים לצרכי הקהילה ובית הכנסת. במקרה שאשה נשואה נכנסת לבית כנסת ללא כיסוי ראש - האם יכולה חברתה להכריחה בתוקף לשים כיסוי לראשה? הערה: רוב מתפללי בית הכנסת הם אנשים מסורתיים, אבל אורתודוקסים. כתוצאה מכך מרחיקים מתפללים אלה (גם מבחינה דתית) מבית כנסת זה ואז נאלצים מתפללים אלה לפנות לבית כנסת המרוחק מבניהם מרחק רב ביותר ואולי אף להשתמש בתחבורה ציבורית או פרטית (לגרום לחילול שבת).

תשובה

אשה נשואה חייבת לכסות את ראשה בין בבית-כנסת בין בכל מקום אחר¹. במקום שיש סיכוי שהדברים יישמעו, צריך להעיר על כך בצורה יפה ובנועם ולהסביר את חשיבות הדבר, אך בוודאי שאין להכריח בכוח לעשות זאת, אפילו בבית-הכנסת, כדי שלא יצא שכרו בהפסדו. ובמקום שנראה, שהדברים לא יישמעו, עדיף לא להעיר כלל על כך, ורב הקהילה ידבר על כך לפני כל הציבור בהזדמנות מתאימה, כפי ראות עיניו².

¹ שו"ע אה"ע ס"י כא סעיף ב ובסי' קטו סעיף ד.
² יבמות דף סה ע"ב.

בשם צוות המשיבים ובברכת התורה,
הרב משה ארנרייך הרב יוסף כרמל
ראשי הכולל

גם אני מאשר:
הרב שאול ישראלי

מתפללים לרפואתם השלימה של:

אליעזר יוסף בן חנה ליבא ליליאן בת פורטונה יפה בת רחל יענטע	רועי משה אלחנן בן ג'ינה דב'רה מאירה בת אסתר פריאל דפנה חיה בת שרה	יוסף (יוסי) בן חנה דוד חיים בן רסה Rassa רבקה רינה בת גרונה נתנה
בתוך שאר חולי עם ישראל		

חדש - "צפנת ישעיהו" מאת הרב יוסף כרמל

הנביא ישעיהו פעל באחת מהתקופות הסוערות והדרמטיות ביותר בחיי האומה הישראלית, תקופה של ציפייה למשיח שנשברה ברעש אדמה נורא, וחוללה גם מהפך רוחני ופוליטי. האור בקצה המנהרה הפציע שוב רק בימיו של חזקיהו. צפנת ישעיהו: מעוזיה עד אחז מפיגיש אותנו עם שלושה מלכים שעמדו בצומת היסטורי זה בתולדות עמנו: עוזיה, המלך שדרש את האלוהים אך לקה בצרעת בעקבות חטאו; יותם, המלך הצדיק ביותר בתולדות עמנו; ואחז, המלך אשר הכיר בקב"ה אבל לא האמין בהשגחתו. בביאורו לנבואות ישעיהו, נצמד הרב כרמל, לדברי חכמינו וגדולי הראשונים, ומציע דרך מרתקת ללימוד תנ"ך בעקבות חז"ל. קריאה זו מבהירה את התכנית האלוהית ומבררת סוגיות עקרוניות באמונה. צפנת ישעיהו מגלה לקורא את משמעות הנבואות לדורו של הנביא ואת הרלוונטיות שלהן לדורנו.

לרכישה

